

Um tíðkanleika bráðabirgðalaga, líklega 1935-1936, ásamt fjölda útgefinna bráðabirgðalaba 1952 (hagskr.)

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Bráðabirgðalög – Þjóðþing

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Ræður Bjarna Benediktssonar
Askja 4-1, Örk 9

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

*Þá dónska hljóða þú
svo í, þú veistu þau.
Þrángandi. Þú veistu þau
þangað, nær þú veistu
í þessum samlet, að þú
fæst þess þess, þú
þú veistu þess, þú
þú veistu þess, þú
þú veistu þess, þú*

Þá þá við stjórnskrána og stjórnskrána
1868 fyrir mesta Alþingi. Þá þá
þýting 25. gr. grundvallarlögunna dónska frá
1868.

Þegar íhugað er, hversu tíðkanleg
bráðabirgðalög eru hér á landi og hve mikla
þýðingu samsvarandi úrræði hafa haft í öðr-
um löndum, svo sem Þýskalandi á Weimar-tímunum,
þá kynnu sumir að ætla, að erfitt væri fyrir
lýðfrjálsar þjóðir að vera án heimildar til
slíkrar lagasetningsr. Reynslan er samt sú,
að hjá helztu lýðræðis þjóðum svo sem Bretum
og Bandaríkjamönnum eru ekki til heimildir
fyrir bráðabirgðalögum eða tilsvarendi fyrir-
mælum. Þá nokkru stað þess tíðkast þar mjög
viðtæk heimildarlög á hættutímum, auk þess sem
þjóðhöfðinginn er talinn samkvæmt eðli stöðu
sinnar hafa heimild til ákvarðana, sem hér
mundi krafist lagastöðar til.

Bráðabirgðalög eru þess vegna síður
en svo neitt alls herjar fyrirbæri í stjórn-
skipun ríkjanna. Um uppruna þeirra hér á landi
er ~~þá~~ ekki að villast. Íslenzku ákvæðin eru
tekin beint upp úr dönsku grundvallarlögunum.
En þó að uppruninn sé sá sami hefur farið hér
sem oftast, að framkvæmdin hefur um sumt orðið
hárla ólík.

Í 11. gr. ^{þess.} ~~Stjórnskránnar~~ frá 1874
segir svo um bráðabirgðalög: "Þegar brýna nauð-
syn ber til getur konungur gefið út bráðabirgða-
lög milli Alþinga. Eigi mega slík lög samt koma

A dönden heljón þat
 vo: "I sandes þaa-
 frængende Tiffelde þan
 þangar, nær þiggðagan
 i þee u sanlet, indteel
 forelöþige þove, þer
 þog i þee maee stride
 mod þvundþoven, og
 alþid þi foreþagges
 þer fölagende þiggðag".

í bága við Stjórnarskrána og ætíð skulu þau
 lögð fyrir næsta Alþingi. ^{"A kvæð: þetta}er ~~ovörkuð~~
 þýðing 25. gr. grundvallarlaganna dönsku frá
 1866. ^{þy} Sú grein er óbreytt tekin eftir 30. gr.
 Júní-grundvallarlaganna frá 1849. Þýðing þess-
 ara ákvæða, ~~og~~ síðari saga þeirra varð með
 mjög ólíkum hætti á Íslandi og Danmörku. Í
 Danmörku urðu fyrirmælin um margra ára skeið
 ein þýðingarmestu af öllum ákvæðum grundvallar-
 laganna, og ^{voru} ~~eru~~ þau eitt skæðasta vopn Estrup-
 stjórnarinnar gegn tilkomu þingræðisins þar í
 landi. Um þetta ^{og bráðabirgðalög: Danmörku skilvæð} hefur Jens Himmelstrup ritað
 ítarlega í bók sinni: Den provisoriske lov-givn-
 ing i Danmark, sem tekin var gild sem doktors-
 ritgerð við Kaupmannahafnarháskóla 1948. Hann
~~rekur þar ítarlega sögu bráðabirgðalaga í Dan-~~
~~mörku fyrr og síðar og skirir rækilega frá hinum~~
~~miklu deilum, er um þetta efni urðu á valdaárum-~~
~~Estrups.]~~ ^{A þessum deilu-árum} ~~Sú sem nákunnugt er~~ studdist danska
 ríkisstjórnin ~~þ~~ við meiri hluta í Landsþinginu
 en var ætíð í minni hluta í Þjóðþinginu. Þessum
 tveim deildum Ríkisþingsins kom um langt bil ekki
 saman um afgreiðslu fjármála ^{þess}, og þar sem ekki voru
 fyrir hendi stjórnskipun ^{þess} ráð til að leysa þann
 ágreining, tók ríkisstjórnin það úrræði að gefa
 út bráðabirgðalög ár eftir ár. Í framhaldi af
 því og eftir því sem deilan harðnaði voru gefin
 út bráðabirgðalög um önnur efni í algjörum ~~þess~~ ^{þess} blána
 við meiri hluta Þjóðþingsins. ~~Þessum~~ ^{þessum} ~~utgefa~~
 bráðabirgðalaga var ~~þ~~ ^þ heimil ~~með~~ ^{með} ~~þ~~ ^þ vísun til

~~Þessi útgangur frá fyrri ákætti: eru einmitt gerðar til þess að komast í veg fyrir samþykkan misnotkenn og átt hafi: rétt átt. - Danmörku - 5 -~~

Orðalagi ákvæðisins var lítillega breytt í Stjórnarskránni frá 1920, en efnið er alveg hið sama, því að 23. gr. hennar hljóðar svo: Þegar brýn nauðsyn ber til getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli þinga. Ekki mega þau þó víða í bág við Stjórnarskrána. Átið skulu þau lögð fyrir næsta Alþingi á eftir.

Nú samþykkir Alþingi ekki bráðabirgðalög og falla þau þá úr gildi.

Bráðabirgðalög má eigi gefa út, ef fjárlög fyrir fjárhagstímabilið eru samþykkt af Alþingi."

Þiðveldisstjórnarskránni frá 1944 hefur ákv. alveg ábreyttu á því: 28. gr., at því einu undanteknum, sem sjálfstærst er, at miðkeran þessari forseti: i stat konungs.

Svo sem sést af því, er sítan segja, voru breytingarnar, sem á áttu: stjórnl. 1915, ekki gerðar af hollenskum tilfni, heldur voru þær einungis stefnt at því at hindra þvilika misnotkenn, sem ort: i hafi: i Danmörku. Átt at mið er það, at ákv. um þann gegn bráðabirgða. Þjárlögum var ekki þess tilgangs, því at þess: Danmörku var vandinn einmitt sá, at deildin líkis þessins komu ein ekki saman um þjárlög, so at ekkert þjárlög var samþykkt af þessum heild.

þann
Samþykkan ákv. gegn: um heimsku skatta, ef þjárl. eru ekki samþykkt og er: Danmörku, þess og aldrei verið i Skotlandi. Engliöst, at þess: líkis skattum, hefur ekki verið gætt sem skyldi, þess þetta ákvætti: var sett. Skal þá útrætt um stjórnl. ákv. stjórnl. og aðdraganda þess, en sá: sá nokkurt at þessum þess i landi.

Til ársloka 1952 eru samtals gefin út = 1
216 brátabirgjalög, þar af eru 170 þessir
ortunn samþykt gjarni óbreytt sta meira og
minna breytt, þeim til viðbótar má telja
a.m.k. 8 brátabirgjalög, sem með mis-
munandi hætti eru afgreidd samtímis
þeim brátabirgjalögum, sem þessir eru
er samþykt. Af þeim 3 brátabirgjalög
eru feld og lúir, sem þá eru eftir
verða óitrædd sta þá ^{þessan sambærilega} sambærilega metferð.

26
 40
 32
 21
 23
 28
 2
 11
 10
 5
 5
 6
 7

$$\frac{216 + 5}{7}$$

26
 40
 32
 21
 23
 28

$$\frac{170}{\text{~~~~~}}$$

sp. a. m. b. + 8, sem eru
 sameint fro.,
 2 sp. eru.

$$35 \overline{) 2166} \begin{matrix} 6 \\ 6 \\ 10 \end{matrix}$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ 87 \\ \hline 124 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 \\ 40 \\ 33 \\ 11 \\ 7 \\ 7 \\ 9 \\ 6 \\ \hline 179 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ 8 \\ 12 \\ 2 \\ \hline 53 \\ 26 \\ \hline 83 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 \\ 3 \\ \hline 81 \\ 116 \end{array}$$

Tilteki hjá listit 22, 3,
 sp. samt 110

1874-1919

~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ = 34

34

1920-1939

~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ = 51

51

37

1939-41

31

28

~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ = 37

33

214

1942-46

~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ = ~~34~~ ~~||||~~ = 31

1947-49

~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ ~~||||~~ = 28

1950 ~~afur~~

~~||||~~ ~~||||~~

~~||||~~ ~~||||~~ = 21 + 12 = 33

+ III = 3
5 f. = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ | = 26 1920 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ = 40

+ II
1939 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ = 39 1942 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~

1947 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ IIII = 23 , 1950 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~

IIII IIII = 28

+ I = 9
Ditr. II = 2 1920 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ | = 11 1942 og dt = ~~IIII~~ ~~IIII~~ ~~IIII~~ = 10
1947 og dt = IIII = 5 1950 og dt = IIII = 5

2 kvi last f. þing 1 (68)

Höbst. dsk. II 1920 og dt =

Feld 1 (18) 1920 og dt = 1 (31) 1 (44)

1874-1913 ~~IIIIII~~ = 9 1914 1 f. drif - 1914 - 18 ~~IIIIIIIIII~~ = 18
 1918 aftr drif II = 2 1919-24 ~~IIIIIIII~~ = 13 1928 1 '30 1
 131 II = 2 132 = 3 33 = 1 134 = ~~IIIIII~~ = 12 135 = 4 36 = 13
 137 = 3 138 = 4 139 = 10 40 = 15 141 = 12 142 = 10 143 = 2 144 = 3
 145 = 9 146 = 7 147 = 8 148 = 9 149 = 11 150 = 9 - 151 = 12 152 = 12
 153 = 5.

~~IIIIII~~ = 8

~~IIII~~

9-
 1-
 18-
 2-
 13-
 1-
 1-
 2-
 3-
 1-
 12-
 4-
 13-
 3-
 4-
 16-
 15-
 12-
 10-
 2-
 3-
 9-
 7-
 15-

8.
 9.
 11.
 9.
 12.
 12.
 5.

 96
 159

 22

Flekk af öðrum en v. 6h

3 sp. m. birt.: ~~1111111111~~

35 | 115 ()
v
110

ebli l. f. 68
ebli birt 77, 74

Dúfr.: 1882=1, 1898=11, 1918=1, 1920=1, 1921=1, 1931=1, 1932, 1934(53)
1935=1, 1936=1, 1940(101), 1941(111), 1942(121), (123), (125), (126) (127)
1944(129), (131), 1945(140), 1949(165), (169), (171), (172), (175), (176), 1950(179)
3 sp. f. ad tilafni hjálist: 1934(52), 1941(110), 1946(142) | 1951(192), (193)
ath. 193, 195.

3 sp. 2 fno. i einu: 1879, 1917, 1934(ath), 1934(ath), 1939(86)

1940(92), 1915-16,
ath. 1950(183)

Laest fram birt. epli '34-1934=1, 1939(84), 1948(161)

du lín
almynd ríkis: 141, 145, 158, 182,

Þröð. ebli pr.: 1879, 1882(ath), 1898(ath), 1933, 1939(82)

Þetta 1919, 1926, 1928, 1931, 1936(67), 1946(147), 1948(164), 1951(192)
1944(119)
Lífr-1926 1933, 1934, 1936(63), 1941(110), 116, 1948(157)